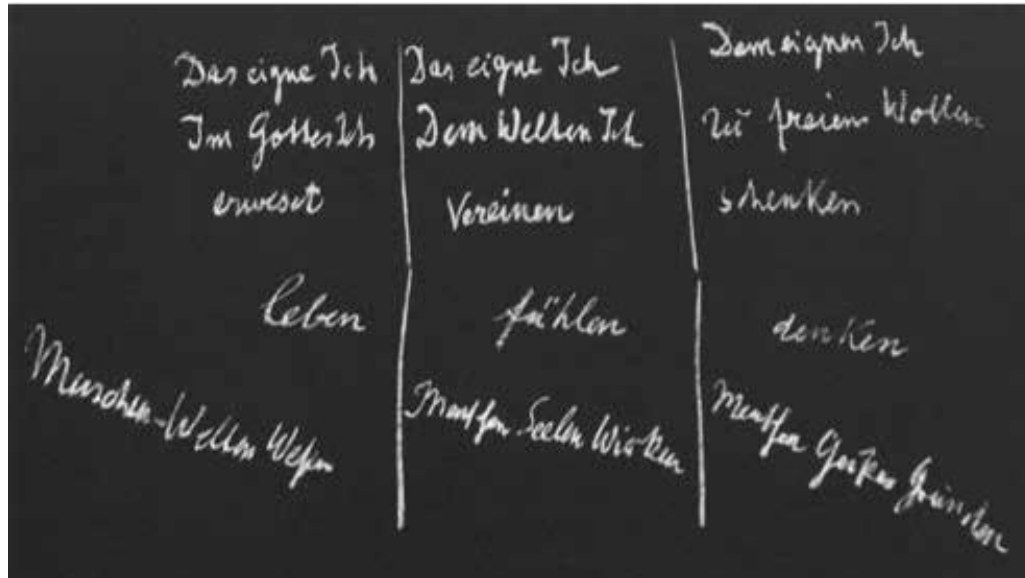

Naar het kiempunt van het Tweede Grondsteenritme

De woorden van het Tweede ritme schreef Rudolf Steiner als volgt op het bord:

Het eigen ik is in Gods-ik in wording – leven – mensen-wereld-wezen

Het eigen ik met het wereld-ik verenigen – voelen – mensen-zielen-werken

Aan het eigen ik voor de vrije wil schenken – denken – mensen-geest-gronden

Zoals bekend legde Rudolf Steiner de grondsteen voor het Tweede Goetheanum niet in de grond, maar in de harten van de aanwezige leden. Het was geen steen, maar een spreuk, uitgesproken als een metamorfose van het Eerste Goetheanum. En ook het Eerste Goetheanum zelf was ontstaan uit een metamorfose, zoals Rudolf Steiner begin december 1923 in het weekblad Goetheanum in herinnering riep¹, en wel uit een metamorfose van de gehele antroposofie die reeds voor de bouw van het Eerste Goetheanum in de harten van de actieve leden ontkiemd en gegroeid was. Gegroeid, deels door de openbare werkzaamheid van Rudolf Steiner, deels ook door de conferenties en voordrachten voor leden, maar vooral ook door het werk in de “Esoterische School” waaraan Rudolf Steiner sedert 1904 leiding gaf. De teksten van deze Esoterische school zijn in de negentiger jaren volledig gepubliceerd², dus kunnen we nu terugblikken door de beide genoemde metamorfosen en de zaadkiemen ontdekken waaruit de Grondsteenspreuk is ontstaan.

‘Krachtwoorden’ van 1905

Laten we ons op het Tweede Grondsteenritme bezinnen tegen de achtergrond van de door Rudolf Steiner zo genoemde “krachtwoorden” die hij in de Esoterische School in 1905 in de harten van de toenmalige leden legde. Dat zijn de woorden *Ik ben – Het denkt – Zij voelt – Hij wil*. Schijnbaar eenvoudige woorden, maar daarin is *Het denkt* een aanduiding van het algemene wereld-denken dat wij onpersoonlijk tot leven kunnen wekken in onze woorden; *Zij voelt* een aanduiding van de wereldziel, dat wil zeggen dat wij onpersoonlijk kunnen

voelen, onpersoonlijk in de zin van de wereldziel; en bij *Hij wil* is *Hij* een aanduiding van God, in wiens wil ons gehele bestaan plaats vindt³.

Laten we deze krachtwoorden vasthouden als wij nu onze aandacht richten op het Tweede Ritme van de Grondsteen van 1923/24, dat Rudolf Steiner met de volgende woorden inleidde: ‘Wederom willen we uit deze wereldspreuken een ritme voor onze zielen schrijven, om zo geleidelijk door te dringen in de structuur. Wij nemen uit de eerste spreuk de woorden:

Het eigen ik is in Gods-ik in wording – leven – mensen-wereld-wezen
Het eigen ik met het wereld-ik verenigen – voelen – mensen-zielen-werking
Aan het eigen Ik voor de vrije wil schenken – denken – mensen-geest-gronden

En we verenigen hiermee in het bijpassende ritme de woorden die in verbinding daarmee telkens weer opklinken en die in een innerlijke zielsamenhang staan met de woorden die ik hier op het bord geschreven heb:

En je zult waarachtig leven in het mensen-wereld-wezen.

Dan uit de tweede spreuk:

En je zult waarachtig voelen in de mensen-zielen-werking.

En de derde spreuk klinkt uit in zijn harmonie:

*En je zult waarachtig denken in mensen-geest-gronden’.*⁴

Op de afbeelding is te zien dat Rudolf Steiner zijn woorden in verkorte vorm op het bord schreef, telkens onder weglating van de woorden *En je zult waarachtig*, die hij in feite wel uitsprak, zodat het ritme in die versie uit drie doorlopende zinnen bestond.

Laten we nu dan de woorden *denken in mensen-geest-gronden* in samenhang brengen met de bovengenoemde oefening uit de Esoterische School.

Als eerste de oefening *Het denkt*. We kunnen vermoeden dat *mensen-geest-gronden* en *het algemene wereld-denken* elkaar onderling doen oplichten.

En ook bij *Het eigen ik met het wereld-ik verenigen – waarachtig voelen in de mensen-zielen-werking* kunnen we een innerlijke correspondentie bevroeden met de oefening uit de Esoterische School *Zij voelt*, die naar de wereldziel verwijst.

Het *Ik ben* uit de begintijd van de Esoterische School verschijnt tenslotte in gedynamiseerde vorm in de Grondsteen in het raadselwoord <erweset>. Een door Rudolf Steiner gevormd woord dat aanduidt dat in het goddelijke ik het mensen-ik altijd in wording is.

Maar het vierde woord van deze oefening uit de Esoterische School, het *Hij wil*, waar vinden we dat in de Grondsteen? Immers, in *voor de vrije wil schenken* is de vrije wil nog een toekomstbelofte van het *wereld-wezens-licht* dat ons geschonken wordt opdat we in vrijheid zullen kunnen willen. Echter, in zijn volheid is het *Hij wil* eerst na de verschijning van Christus bereikbaar, in de vierde strofe van de Grondsteen, helemaal aan het slot, in bovenpersoonlijke zin: *wat wij uit harten grondvesten, waaraan wij uit hoofden doel-ervuld leiding geven willen*. Het is het laatste woord van de Grondsteen.

Voorbereidende woorden

Belangrijk is echter, dat wij ons tijdens de eigenlijke meditatie door bovenstaande gedachten in het minst niet storen laten. Ze dienen slechts ter voorbereiding van de meditatie. Rudolf Steiner noemt ook zijn eigen inleidende woorden uitdrukkelijk slechts woorden ‘ter

oriëntering' en hij vervolgt dat ze helemaal niet bedoeld zijn om tijdens de meditatie in het bewustzijn aanwezig te zijn, want 'ze zouden het mantramachtige karakter van de gegeven formulering alleen maar storen'⁵. In die zin is ook wat hier over het Tweede Grondsteenritme gezegd is bedoeld om volledig te vergeten bij het begin van de eigenlijke meditatie.

Michiel ter Horst, Initiatiefgroep Grondsteen voor de Kerstbijeenkomst 2018 in Dornach. Anthroposophie Weltweit, Nr. 6/ 2018, vertaling Michiel ter Horst

---

¹ Rudolf Steiner, GA 36, p. 334

² Deze teksten zijn dankzij Hella Wiesberger, Martina Maria Sam en Walter Kugler in de jaren 1990 in de Gesamtausgabe verschenen: GA 264, GA 265, GA 266a–c, GA 267 und GA 268. Enkele van deze teksten waren reeds eerder door Marie Steiner in de 'Anweisungen zu einer esoterischen Schulung' gepubliceerd.

³ Rudolf Steiner GA 267, p. 121-122; vgl. GA 267, p. 496, waar 'Hij' wordt omschreven als 'krachtwoord voor de wereld-wil, de wereld-geest'

⁴ Rudolf Steiner GA 260, p. 105

⁵ Rudolf Steiner GA 267, p. 136